

Aurelius me fecit Aurél készített engem

Ponori Thewrewk Aurél napórakkal kapcsolatos tevékenysége szerteágazó volt. Napórakról előadásokat tartott és tanulmányokat írt. Napórakat javasolt intézményekre és közterekre. Napórakat tervezett. Mások napóráinak tervezéséhez vagy elkészítéséhez számításokat végzett és szaktanácsokat adott.

A hazai amatőr csillagászok, a csillagászati ismeretterjesztők, a távcsőkészítők és a szakkörmozgalmak „bibliája” a híres, többször megjelent A távcső világa című gyűjteményes kötet volt. 1975-ben megjelent kiadásában Ponori Thewrewk Aurél írta Az idő mérése, A csillagászat története és a Napórak készítése című tanulmányokat. Utóbbiban részletezte a napórak történetét, az időegyenletet, a napórak típusait, a szerkesztésük elméletét, sok geometriai ábrával illusztrálva. A népszerű kiadvány 25 oldalas anyaga sok napóra tervezéshez és elkészültéhez adott segítséget. A kötet hamar elfogyott, ezért 1980-ban újra kiadták, a napórás résszel együtt.

Ponori Thewrewk Aurélnak az 1992-re szóló Meteor csillagászati évkönyvben is volt egy napórakról szóló, nagyobb tanulmánya. A Napórakról című írás a napórak történetét, alaptípusait, szerkesztési elveit és készítésüket ismertette.

A hazai napórak adatgyűjtésében is sokat segített. Az MCSE kiadásában 1998-ban megjelent „Napórak Magyarországon. A rögzített napórak katalógusa” c. kötetet – a kiadást megelőzően – Ponori Thewrewk Aurél olvasta át szakmai szemmel. Külön öröm volt, hogy napórás szemmel különösebb hibát nem talált, és olyan napórát sem, ami kimaradt volna.

A Ponori Thewrewk Auréllal kapcsolatos napórak listáját nehéz összeállítani. Hiszen a napórakat általában nem ő fabrikálta saját kezével, hanem „csak” csillagászati szempontú tanácsokat adott a tervezőnek a napórak lényegével, típusaival, tájolásával kapcsolatban, vagy konkrétan kiszámította az óravonalak szög tartományait. Ilyen tevékenysége

sokszor „elfelejtődött” a napóra megvalósításakor. A kivitelező vagy a művész már nem mindig osztotta meg annak a nevét, aki neki a nélkülözhetetlen szakmai segítséget nyújtotta. Másrészt Aurél alapvető szerénysége, közismert csendessége, tartózkodó alapállása miatt is sok ilyen közreműködése maradhatott titokban. Sok helyen javasolt napórát, és örömmel tölthette el egy-egy napóra megvalósulása, de mindig nagyon szolidan (vagy sehogyan sem) tett közzé részleteket az általa végzett munkálkodásról. Sokkal több napóra megvalósításában működhetett közre annál, mint amiről információval rendelkezünk.

A népligeti Planetárium napóráját Ponori Thewrewk Aurél tervezte 1987-ben

Legismertebb napórája a Budapesti Planetárium falán látható (X. ker. Könyves Kálmán körút). Az ország legnagyobb planetáriumát 1977-ben adták át, első igazgatója Ponori Thewrewk Aurél lett. Habár 1981-ben nyugdíjba vonult, de a Planetárium munkájában ezt követően is részt vett. 1987-ben ő javasolta a napórát, és maga tervezte meg azt. A napóra nem a főbejáratnál van, mert az nyugatra irányuló rész. Az intézmény déli irányba néző falán, a hátsó, a gazdasági és irodai szárny bejárata fölé került. A számlap egy 1,5x0,8 m-es vörösréz lemez. Krómozott óraszámozása legfeljebb reggel 7-től este 6-ig tart KözEI zónaidőben, alul pedig reggel 8-tól este 7-ig nyári időszámítás szerint. Az óravonalakat keresztkben metsző vonalak az éves napjárását mutatják. Minden hónap 21-én egy ilyen vonalon halad végig az árnyék-

vető végének árnyéka. Így a napóra egyben naptár is. Ezt illusztrálják a megfelelő állatövi csillagképek jelei. Feliratai: CARPE DIEM (Használd ki a jelent) és ULTIMA LATET (Az utolsó ismeretlen). A jobb alsó sarokban egy rejtélyes felirat: AMF 87. Az AMF jelentése: AURELIUS ME FECIT azaz AURÉL KÉSZÍTETT ENGEM, vagyis a napóra Ponori Thewrewk Aurél tervei alapján készült. A 87 pedig a napóra elkészültének éve: 1987. Az első műhold, az 1957-ben fellőtt Szputnyik-1 emlékére az árnyékvető kis gömbje és tartószálai a műholdat szimbolizálják.

Horizontális napóra a budapesti Állatkertben (1963)

Másik híres, szintén százazrek által látott napórája a Budapesti Állatkertben található (XIV. ker. Állatkerti körút 6–12.), amit az intézmény délnyugati részére, a Növényház melletti parkban, a Kilátó-domb aljára telepítették. Ez egy vízszintes (azaz horizontális) számlapú napóra. Egy faragott mészköttömb köralakú tetején van. Az 1 m átmérőjű számlap rézlemez domborítású. Óraszámozása kétóránkénti: 6–8–10–12–2–4–6, órás és félórás osztásokkal. Nap-, csillagdíszítés, valamint a Kos és a Halak csillagképek jelei láthatók rajta. A napóra tervezése és készítése 1963-ban történt. Idővel a számlapját erősen megrongálták. Árnyékvetőjét letörték, de később pótolták. Az egyre rosszabb állapotú napóra számlapját 2000-ben újra elkészítették. Az új lapra már római óraszámzás készült: VIII–X–XII–II–IV osztásokkal. A számlap tervét és számításait 1963-ban és 2000-ben is Ponori Thewrewk Aurél készítet-

te. A kő talapzatot 1963-ban faragó Márkus Károly szobrászművész 2000-ben is újrafaragta. A művész a napórára szimbolikus ábrákat álmódott: az emberiség fejlődésének korszakait ábrázoló figurákat (Dárdavető, Ankh jel, Feszület, Olajágas figura, UFO fej). Ekkor az egész napórát kicsit odébb helyezték, pontosan a Növényház tengelyének déli felére.

Ponori Thewrewk Aurél budai várbéli lakásánál (Budapest, I. kerület, Bécsi kapu tér 7.) is láthatunk egy maga készíttette napórát. Az 1810 körül épült, emeletes koraklasszicista lakóház első emeleti lakása délnyugati teraszának padlóburkolatára szerkesztette fel az 1970-es évek végén, tapasztalati úton. A terasz korlátján lévő egyik gömb árnyékát figyelte és jelölte meg déli 12 órakor, a Kossuth Rádió sípjelzései alapján. Ezt sok napsütéses napon megtette az évek során. Így kialakult az analemma nyolcas alakzata a padlón. Ezt teljessé téve egyrészt a napjárást mutató éves naptárt kapott, másrészt tetszőleges napon megfigyelhető volt a dél időpontja zónaidőben és napórai időben is. A déljelző napóra mostanság is pontosan mutatja a delet, hiszen a Föld és a Nap keringési és forgási viszonyai az eltelt évtizedekben csak nagyon kis mértékben változtak. A görbe alapján pontosan kitűzhetette mellé a csillagászati észak-dél vonalat, azaz a helyi meridiánt is.

A Magyar Szocialista Munkáspárt 1988-ban új székházat építtetett Esztergom történelmi belvárosának közepén (Bajcsy-Zsilinszky u. 4.). A homlokzat színe miatt a helyiek csak Zöld Ház névvel illették a környezetébe nem nagyon illő modern épületet. Az 1990-es változásokkal a ház Városi Szabadidő Központ lett, és itt működhetnek a klubok, a szakkörök, a kisebb pártok irodái. 1991-ben ennek az épületnek a déli falára napórát készítettek. A napóra Klotz József esztergomi amatőr csillagász és lelkes napórákészítő ötlete volt, és a kivitelezést is ő irányította. 1991-ben Ponori Thewrewk Aurél a napóra óraosztásainak szögeit és méreteit számításokkal ellenőrizte, és a kivitelezést a későbbiekben is figyelemmel kísérte. A napóra kivitelezését a helyi

Az esztergomi napóra II. János Pál pápa 1991. augusztus 16-i látogatásának is emléket állított (balra) a Pártok Házán. A napóra egyes elemeiből készült el 2009 szeptemberére az új időmérő a Kálvária-domb támfalán (jobbra)

csillagászati szakkör több tagja is segítette. A vertikális napóra számlapja falra felerősített alumínium- és rézszámköböl alakul ki 4,8 m átmérőjű félkörben. Óraszámozása kettős: 6–12–5 KözEI szerint és VII–XII–VI NYISZ-ben. A napóra helye, tervezett és megvalósult feliratai val együtt a helyi pártpolitikai viták keresztjüzebe került. 1991-es felirata: PRO PATRIA ET LIBERTATE (A hazáért és a szabadságért), amit 1993-ban kiegészítettek: CVM DEO PRO PATRIA ET LIBERTATE (Istennel a hazáért és a szabadságért). Alul: PAX (Béke) és Klotz J. 1991.VIII.16. (ez a dátum II. János Pál pápa esztergomi látogatásának időpontjára utalt). Legalul újabb felirattal gyarapodott 1993-ban: FALSA TEMPORE AC SPATIO VANESCUNT. TACITVS. (A hamisságok idővel semmivé foszlanak). Az épület és a napóra viszontagságos története ezzel nem ért véget. Az évek során a homlokzat és vele a napóra felülete is megkopott. A városrendezés során az egész épület lebontották 2009-ben.

Ám a Ponorai Thewrewk Aurél közreműködésével készült fali napóra túlélte az épület eltűnését. Klotz József rögvest új helyet nézett ki a napórának, ezért a régi alkatrészeket a helyi amatőr csillagászok leszerelték a ház bontása előtt. Nyerges Gyula szakkör vezető hazavitte és megőrizte az óraszámokat, a feliratok betűit. Így már 2009. szeptember végére elkészült egy új, nagyméretű esztergomi napóra – a régi napóra fémelemeinek felhasználásával. A Szent Tamás-hegyre (Kálvária-dombr) felvezető lépcső támfalán attól kezdve látható a kör alakú, 4 m átmérőjű napóra. A régi betűkből új felirat született: NIHIL EGO SINE SOLE, NIHIL TU SINE DEO (Semmi nem vagyok a Nap nélkül, semmi sem vagyok Isten nélkül).

Jászberény egy forgalmas utak kereszteződésében lévő terét ma Apponyi térnek hívják. A tér és napórája is a történelem változásainak fókuszában volt. A parkosított és burkolattal ellátott téren 1990 előtt Lenin szobra állt. Helyesebben ült, mivel Zilahy Zoltán

szobrászművész 1986-ös alkotásán a sapkás Lenin egy padon üldögélt. Természetesen akkor a közterület neve is Lenin tér volt. 1990 után a szobrot elbontották, a szobrot a helyi Jász Múzeum fogadta be, mint történelmi emléket. A tér nevét Apponyi térre változtatták, Apponyi Albert tiszteletére, mert a politikus 50 éven keresztül volt Jászberény országgyűlési képviselője. Az üresen maradt térre most politikamentesebb alkotást kívánt a város, ezért 1992-ben Ponori Thewrewk Aurélt bízták meg egy nagyméretű horizontális napóra tervezésével és a készítés irányításával. Ő egy csillagászatilag és művészileg szépen megtervezett alkotást szerkesztett. A napóra csaknem horizontális, de a szám-
lapot jelentő, műkölapokkal borított 12x26 m-es terület nem vízszintes, hanem 15 fokkal lejt D-i irányban. Erre van rögzítve 12 darab műkőhasáb, azokra fapalló darabok, ezeken van az óraszámolás, római számokból: VIII–XII–VII. A számsor 14 m hosszan ível át a térségen, a napóra sugara 5 és 9 m közötti. Így ez a napóra Magyarország egyik legnagyobb napórája! A reggeli óráknál egy kakukk, az esti időszaknál egy bagoly 1 m magas faszobrai állnak. Az 5 m hosszú fage-renda árnyékvetője a pólusra mutat.

Semmi sem tart örökké, még a napórák sem. A napórát 2013 tavaszán elbontották. Az üressé vált térre elkészítették és 2013. június 4-én felavatták a jászberényi Trianon-

A bajai csillagvizsgáló napórája (Szegedi út)

1992 és 2013 között állt a jászberényi Apponyi téren ez a hatalmas napóra, amely Ponori Thewrewk Aurél tervei alapján készült (a képen a 2005-ös állapot látható)

emlékművet, Szabó Imrefia Béla szobrászművész alkotását. Apponyi Albert mellszobora, Máté György alkotása már 1996-ban a térre került.

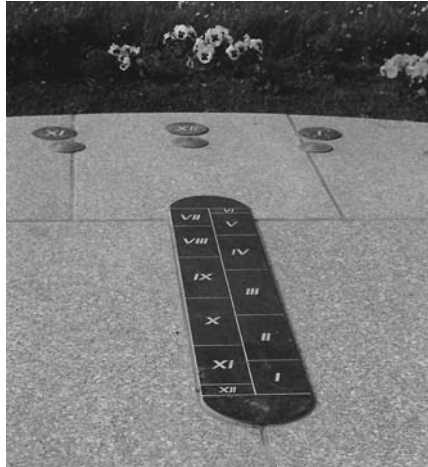
Baja kisváros, de két csillagvizsgálója van, egyik a belvárosban, másik a keleti szélén. Szász Mária 1999 elején vetette fel, hogy Baja csillagvizsgálóira napóra kerüljön a 2000. év tiszteletére. Először három napórában gondolkodtak, a szám később kettőre csökkent (Meteor 2002/7–8., 105–106. o.). Az előzetes tervek elkészültek, a falsíkokat geodétákkal kimérették. Ponori Thewrewk Aurél és Bartha Lajos pontos számításokkal véglegesítette a napórák vonalait és méretét. A Bács-Kiskun Megyei Csillagvizsgáló Intézet, Hegedüs Tibor vezetésével intézte a pályázatokat a művészi kivitelezők kiválasztására. Azaz húzódtak az ügyek a bürokrácia labirintusában. 2001 lett, mire megvalósult a belvárosi napóra, de nem a bemutató csillagvizsgálón. A város egy másik, sokkal frekventáltabb helyére, a József Attila Művelődési Központ és Ifjúsági Ház falára tetette a napórát. A közterületről jól látható napóra az épület déli falát díszíti (Árpád tér 1.). A Bajai Millenárius Mozaik Napóra megnevezésű művészi alkotást Kántor József iparművész és művésztanár alkotta meg. Apró, a Dunából válogatott színes kavicsok-

ból rakta ki a csillagászati elemeket (a Napot és a Holdat, az Orion csillagképet) és a várost szimbolizáló díszítéseket. Az óraszámozás kettős, egyik római (VII–XII–V) a KözEI zónaidőt, a másik arab (6–12–4), ami a nyári időszámítás idejét mutatja. A napóra ünnepélyes avatása 2001. augusztus 19-én volt.

A másik bajai napóra valóban csillagdába került. A Bács-Kiskun Megyei Csillagvizsgáló Intézet városszéli (Szegedi úti) főépületének déli fala elé emeltek egy külön falemelet a napóra hangsúlyos elhelyezése céljából. Ennek a napórának az osztásrendszerét is Ponori Thewrewk Aurél és Bartha Lajos számolta ki. A művészi napórát a MédiArt Bt. (Szeged) cégtől Jónász R. Tibor és felesége készítette. Az 1x0,8 méteres napóra kettős óraszámozású, a belső íven a római számok (VIII–XII–VI) a KözEI-t, a külső ív arab szám-sora (6–12–6) a nyári időszámítást szolgálja. A finanszírozást a Képző- és Iparművészeti Lektorátus pályázati támogatása segítette. A napóra 2004 augusztusának végére készült el, ünnepélyes avatása 2004. október 9-én volt. Egy latin-magyar feliratot is terveztek külön szalagelemre: „horas non numero nisi serenas, csak a kellemes órákat számolom”. Szerencsétlenül járt ez az elem: a második égetéskor eltört, újra kellett gyártani, így az csak az októberi avatás után került a helyére.

Ponori Thewrewk Aurél régi ismerősének, Kővári Péternek a Zánkán lévő házára (Vérkúti út. 126.) is tervezett napórát. A ház 1994-ben épült. A déli homlokzat legfelső részének szabad falfelületére tervezte meg 1999-ben a napórát, megadva az óraszögek irányait és méreteit. Hogy az árnyékvető helyes szögben álljon, egy makettet hagyott a helyszínen kemény kartonpapírból. Ez olyan szögeket alkotott, amely megfelelt a falsík elhajlásának és a földrajzi szélességnek, így később a pálcát helyes irányba állíthatták. A zánkai születésű Szekeres Károly Munkácsy-díjas keramikumművész elkészítette a sugaras naparcot, a római számjegyeket és a szalagos feliratot, és el is helyezte a házfalra 2000 nyarán. Az óraszámozás római: IV–XII–V, egy 1,8 méteres átmérőjű kört alkotva. A felső

szalag felirata: NON NUMERO HORAS NISI SERENAS (Csak a derűs órákat számolom). Ponori Thewrewk Aurél tervében az óravonalakat és a félórás vonalait is megadta. A művész nem tartotta szükségesnek az idővonalak feltüntetését, de kompozíciója dekorációs célokra így is szép lett.

Az ajkai analemmatikus napóra skálája

Ponori Thewrewk Aurél elévülhetetlen érdeme, hogy felhívta a figyelmet egy különleges napórafajtára, a „talpalávaló” vagy analemmatikus napórára. Ez egy olyan horizontális napóra, amely „vandálbiztos”. Nem rongálható meg az árnyékvetője, mivel nincs neki, hiszen az árnyékot a napóra megfelelő helyére odaáll ember veti. Ilyen napórák hazánkban addig nem nagyon készültek, mivel tervezésük és kiserkesztésük komolyabb szaktudást igényel. Ponori Thewrewk Aurél cikket írt az ilyen napórákról (Analemmatikus napóra szerkesztése címmel, Meteor 1998/2., 18–21. o.), amelyben részletezi az ilyen napórák előnyeit, történetet és szerkesztését. A cikk végén három ilyen napóráját említi meg: Keszthelyen (már 1996-ban elkészült), Gödöllőn (nem valósult meg) és Miskolcon (2001-ben lett készen).

Keszthelyi analemmatikus napórája különösen szép helyen van, a volt Festetics-kastély (Kastély tér 1., Helikon Kastélymúzeum) parkjában, a főbejáratától keletre. A mész-

kőlapokkal burkolt sétányon alakították ki. Középen 0,25x1,2 m-es É-D irányú márványlap van, 12 szektorán római számokkal a 12 hónap van jelölve. Az éppen aktuális időpontra kell állnia a megfigyelőnek, hogy árnyéka a helyes időt mutassa. Óraszámozása római: IIII–XII–VIII. A 17 óraszám 15 cm-es márványkorongja kissé kidomborodik a burkolatból, és egy 4x2 m-es méretű elliptikus területen helyezkedik el. A napórát Czoma László igazgató megrendelésére Ponori Thewrewk Aurél tervezte 1996-ban. A kapcsolat és a megrendelés nem volt véletlen. Éppen ekkor és ebbe a kastélyba szervezett az Országos Műszaki Múzeum és az MCSE egy napórakiállítást, amelynek 1996. június 15-én volt a megnyitója (Ponori Thewrewk Aurél: Napórakiállítást Keszthelyen. Meteor 1996/9., 3–4. o.). A megnyitóval együtt tartották meg a napóra ünnepélyes avatását is.

A táti analemmatikus napóra. Az árnyékvető: Sragner Márta

Keszthely analemmatikus napóráját hamarosan lemásolták. Ajka Város Polgármesteri Hivatala megbízta Zsigmond László kertépítő mérnököt, hogy egy ajkai központi tér szélére, a szépen parkosított és burkolt Hild-parkba készítsen napórát. „A napóra az ajkai Városszépítő Egyesület ötlete alapján készült. Közterületen áll, így Ajka Város a tulajdonosa. A kivitelezést az AVAR KFT. és a SZAMBA ÓF BT. végezte. A napóra tervezője Zsigmond László kertépítő mérnök, aki több napórát tanulmányozott előzőleg az országban. Közülük a keszthelyi Festetics kastélyban látott napórát választotta. Ezt használta mintaként, ez alapján készítette

Ajkára a tervét. Ezen a helyszínen tapasztalati úton jelölte ki a megfelelő órákban a napórák órapontjait. A napóra 1998 augusztusában készült el. Az emberek töprengve, csodálkozva nézik. Sokan nem tudják, mi is ez – mert nem épült árnyékvető, hanem az oda álló ember árnyéka mutatja az időt.” Így írta le a napóra elkészültének történetét Juhász Árpádné helyi tanár. Az ajkaiak tehát nem titkolták, hogy a Ponori Thewrewk Aurél keszthelyi napórája nemcsak az ötletet, hanem a méreteket és az irányokat is szolgáltatta nekik. A napóra alapfelülete világos vörösesbarnás márványlapokkal burkolt. A római óraszámok kör alakúak és sötétbarna márványból vannak. A középbe helyezett hónapokenti dátumvonalat még sötétebb márványból készítették. Az arab óraszámok kisebb körei sárgaréz anyagúak. A római számsor (VI–XII–VII) a KözEI, az arab számsor (5–12–8) a nyári időszámítás óráinak felel meg.

Tát, az Esztergom közelében lévő község analemmatikus napórája nem másolat, azt Szijártó Lajos helyi csillagászati szakkörvezető készítette Ponori Thewrewk Aurél tervezése, szerkesztése és tanácsai alapján. Tát közepén, a Tati Kultúrház és Könyvtár (Móricz Zsigmond u. 2.) bejárata előtti téren található, az aszfaltburkolatba építve. Kőlapokon római óraszámozás: VI–XII–VI, ezeket 2 m sugarú körben rakták le. A napóra ünnepélyes avatása 2000. június 10-én volt.

A Ponori Thewrewk Aurél által 1998-ban Miskolcra megtervezett analemmatikus napóra 2001-ben valósult meg. A város egyik központi terén (Erzsébet tér 1–4.), Kossuth Lajos szobrától déli irányban építették a díszburkolatba az óraszámokat és a dátumjelző sávot. Szürkegranit-körökön vannak a római számok reggel IV-től este VIII-ig. A napórát a Miskolci Város Önkormányzata rendelte meg.

Meteorbeli cikkének és elkészült napóráinak hatására analemmatikus napórák sora született. A már említett Keszthely, Ajka, Tát, Miskolc után még Harta, Kecel, Eger völgy, Kecskemét, Gyöngyös települések készítettek ilyen típusú napórákat. Legutóbb 2014.

július 25-én Tarjánban, a Meteor Távcsovés Találkozóán, a sportpálya aszfaltozott felületén mutatta be Marton Géza egy ilyen napóra tájolását és szerkesztését. Csak módszertani bemutató volt ez, a színes krétákkal rajzolt vonalak nem kerültek maradandóbb rögzítésre.

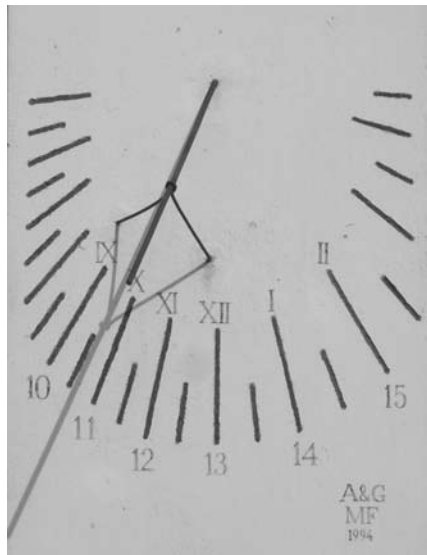
Ponori Thewrewk Aurél első napóráját 1937-ben készítette, tizenhat éves korában, Paloznokon. A napóra jó állapotban van

Ponori Thewrewk Aurél napóráinak listáját Paloznakkal kellett volna kezdeni. Nagyjapának volt itt kis szőlőbirtoka, és volt ház is a szőlőmunkákhoz, bortároláshoz. A budapesti család sok szállal kötődött ehhez a Balaton északi partján fekvő kis településhez. Nemcsak munkára és hasznos időtöltésre volt ez jó, hanem nyaralásra, pihenésre is. Az akkori, közvilágítás nélküli település ege pedig rendkívül szép éjszakai égboltot jelentett. Különösen a csillagászat iránt érdeklődő fiatalnak, aki kis távcsovével itt ismerkedett meg az ég legfontosabb látnivalóival.

Legelső napóráját itt, Paloznokon készítette el 1937-ben Ponori Thewrewk Aurél akkor még gimnáziumi tanuló, tanára, Csutor Ipoly útmutatása alapján. A Boda család házánál (Nagyhegyi u. 2.) délkeletre a kertben egy 1 m magas kőoszlopon horizontális napórát készített. A számlap díszes rézabroncsba öntött cementkorong 35 cm átmérővel. Óraszámozása bemélyített, arab, a 12-es szám rézberakásos. A napóra ma is jó állapotú.

Később a falu feletti szőlődombon lett a Boda családnak és a Ponori Thewrewk családnak nyaralója (Mandula u.). Szép kilátás-

sal a Balatonra, környezetében gyümölcsös és szőlőparcellákkal és egy jókora házzal, amely több család tartózkodására is elegendő. Tavasztól őszig lehetett itt pihenni, munkálkodni, szemlélődni. Előbb az épület majdnem pontosan nyugatra néző falára készített napórát Ponori Thewrewk Aurél. A számlap vakolatra festett negyed körív alakú sávban húzódik 1,5 m hosszan. Óraszámozása: XI–XII–VIII KÖZEI-ben és 12–21 NYISZ-ben, azaz csak a délutáni órákban mutathatja az időt. Felirata közepén: NON NUMERO NISI HORAS SERENAS (Csak a derűs órákat számolom). Jobbra AMF 1993. Jelentése: Aurelius me fecit, azaz Aurél készítette engem. A készítés éve: 1993.

Vertikális napóra a paloznaki Ponori-nyaraló falán

A következő évben az épület déli falára készített napórát. Ez a tornác vasok pilérére került. A számlap 0,6 m-es négyzet alakú vakolatrésre festett. Óraszámozása: IX–XII–II, KÖZEI-ben és 10–12–15 NYISZ-ben. Felirata: A&G MF 1994. Jelentése: AURELIUS ET GEORGIUS ME FECIT azaz AURÉL ÉS GYÖRGY KÉSZÍTETT ENGEM. Ponori Thewrewk Aurél és Boda György műve. A napórát tervezte Ponori Thewrewk

Aurél, kivitelezte Boda György és Ponori Thewrewk Ajtony 1994-ben.

Ugyanezen a telken, a ház délnyugati sarka mellett állt a teraszon egy kis, kőből falazott pillér. Mivel ennek oldalai éppen az égtájaknak megfelelően álltak, ide is került egy napóra. A pillér felső síkjára egy 60x60 cm-es műkölap került, amelynek kereszt irányú vonalai pontosan az észak-déli és a kelet-nyugati irányt rögzítették. Az üzletben vásárolt kovácsoltvas gyűrűs-ekvatoriális napórát úgy kellett kihelyezni a lapra, hogy a napóra árnyékvetője pontosan észak felé mutasson. A napóra rögzítve sem volt, a borús és esős napokon, vagy a hosszú téli hónapok alatt a házban tárolták. Ha éppen nyaralt a család és szépen sütött a Nap, akkor Aurél kitelepítette és pontosan beállította a napórát.

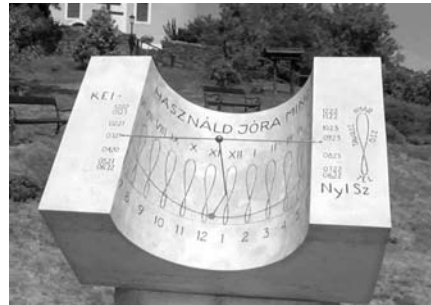

Kilátás a Balaton felé, napórával

Időben a legutolsó napórája Paloznak régi főutcájának szélén áll. Az utat már a római korban is használták, és itt vezetett Tihanyból Fehérvárra az út a középkor óta. XI. századi, azaz középkori eredetű falai vannak a mai római katolikus templomnak is, mely az út északi oldalán áll egy kis dombon, hossztengelyével keletre tájolva. Bár Ponori Thewrewk Aurél Budapesten született, de ebben a templomban keresztelték meg 1921 májusában. A templom és az út (Zrínyi utca) közötti, gondozott Millenniumi Parkba került a napóra.

Paloznak pályázati forrásból finanszírozta a kőtömb megvásárlását és Szabó László

Zoltán vöröstói szobrászművész kőfaragó munkáját. Ponori Thewrewk Aurél az ekvatoriális napóráknak egy különleges fajtáját tervezte meg, egy homorú hengernapórát, amely reggel 6-tól este 6-ig mutatja az időt. A vályú 50 cm belső átmérőjű félhengerének tengelye az északi pólusra irányul, azaz éppen az észak-dél síkban van, dőlése azonos a földrajzi szélességgel. Az egész órák vannak feltüntetve, kétféle módon: Közép-Európai Időben és NYISZ-ben, római és arab számokkal, de még a félórákat is jelölik kis pontok. Az időgyenletti nyolcas alakú görbét 13 helyre, minden egyes órához odavéste a kőfaragó. A napóra egyben naptár is, mert minden hónap 21-ére vonatkozó jel van az időgyenletti görbéken. Az árnyékvető egy kis fémgolyó, és ennek árnyéka mutatja, hogy mennyi az idő és az év melyik napja van. Felirata: HASZNÁLD JÓRA MIND. A napóra ünnepélyes avatása 2013. június 20-án volt.

Ponori Thewrewk Aurél utolsó napóráját 2013-ban avatták fel Paloznakon

A távcső világa 1975-ös kiadásában írt sorokat Ponori Thewrewk Aurél napóráshívallásának is tekinthetjük: „A napórák készítése nem nagy feladat, mégis sok örömet szerezhetünk magunknak a kész napóra működésének figyelése révén. Minthogy az árnyékvető a Nap és a Föld látszó kombinált mozgását vetíti a számlapra, ezeknek a mozgásoknak, tehát a csillagászat fontos alapjainak minden sajátosságát a kezünkben tarthatjuk és kedvünkre tanulmányozhatjuk ezeknek az ősi időmérő eszközöknek segítségével.”

Keszthelyi Sándor